Help! Mijn kalf ademt niet!

TEKST EN BEELD: DIERENARTS CYRIEL VERVERS - BUITENPRAKTIJK VAKGROEP VOORTPLANTING, VERLOSKUNDE EN BEDRIJFSDIERGENEESKUNDE – UGENT

Af en toe zien we pasgeboren kalveren die onmiddellijk na de geboorte op het eerste gezicht niet beginnen te ademen en weinig tot geen tekenen van leven vertonen. Levenloos ogend en zonder eerste pogingen tot het happen naar adem, leidt zo'n situatie snel tot paniek bij de veehouder.

Vooral na zware trekkracht, bijvoorbeeld bij vaarzen met een nauwe geboorteweg, na een langer dan normaal durende kalving, bijvoorbeeld bij een relatief te groot kalf of bij een vroeggeboorte, komt het voor dat de kalveren moeilijker op gang komen. Het zijn deze kalfjes die een extra stimulans nodig hebben om zelfstandig te kunnen beginnen met ademen. Kalveren die bij de geboorte in zuurstofnood verkeren, hoeven zeker niet bij voorbaat slechte groeiers te worden in de toekomst. De trucjes uit de oude doos blijken nog altijd de meest efficiënte te zijn.

Oorzaak

Het achterwege blijven van de normale ademhalingsreflex kort na de geboorte wordt meestal veroorzaakt door zuurstofgebrek voor of tijdens de uitdrijvingsfase. De ontstane zuurstofnood kan ernstig of minder ernstig zijn afhankelijk van de oorzaak. Bijvoorbeeld kalveren die te vroeg geboren worden, kunnen onderontwikkelde longen hebben, kalveren die tijdens de extractie te lang onderweg waren of te veel druk op de kop hebben moeten doorstaan, hebben een tijdelijk zuurstofgebrek gehad. Kalveren die te vroeg worden geboren verkeren na de geboorte vaak in acute ademnood en vragen veel aandacht.

De rijping van de longen van het kalf gebeurt in de baarmoeder tijdens het laatste deel van de dracht. Bij te vroeg geboren kalveren met een verstoorde ontwikkeling van de longen doen zich dan ook vaak ademhalingsproblemen voor na de geboorte. Bij deze dieren met onvoldoende gerijpte longen zullen de mechanische middelen direct na de geboorte niet afdoende zijn voor verdere verbetering van de toestand. Vaak ziet men daardoor ook een verhoogde gevoeligheid voor ademhalingsproblemen op oudere leeftijd, ten gevolge van de slecht functionerende longen (opgelopen longschade). In deze situaties is het dan ook raadzaam uw dierenarts te raadplegen.

Kalf in borst-buikligging, waarbij de voorpoten gerust wijd gespreid mogen worden.

Het uit de neus masseren van overtollig slijm, door met beide handen de snuit te omvatten en al knijpende naar voren te gaan.

De tweede groep zijn kalveren die meestal slechts een korte stimulans behoeven om vervolgens zichzelf te kunnen redden. Hierbij kan enige hulp tijdens de eerste minuten van doorslaggevend belang zijn voor een verdere goede ontwikkeling.

Wanneer valt het te verwachten?

De duurtijd van de uitdrijving en de druk op de kop tijdens de kalving zijn van essentieel belang. Bij kalvingen die om een of andere reden langer dan normaal duren, bij zware trekkracht of wanneer het uitdrijven van het kalf met te veel complicaties heeft plaatsgevonden, ziet men dan ook sneller acute ademnood optreden. Het gebruik van een veeverlostoestel of katrol kan fataal zijn voor het kalf wanneer hiermee onzorgvuldig te werk wordt gegaan.

Ook abnormale liggingen kunnen bijdragen aan een acute zuurstofnood vlak na de geboorte. Bij een achterwaartse ligging is er altijd meer kans op problemen. Wanneer de uitdrijving niet snel vordert, kan het 'te vroeg' afscheuren van de navelstreng zorgen voor een plotselinge zuurstofnood. Vaak trachten deze kalveren inwendig naar zuurstof te happen, waarbij veelvuldig slijm en vruchtwater in de luchtwegen terecht komt. De navelstreng zelf kan ook verkeerd liggen, bijvoorbeeld rond de hak van een achterpoot. Dit kan ook de oorzaak zijn van een vervroegd afscheuren van de navelstreng. Bij een achterwaartse ligging moet het gebruik van veeverlossers afgeraden worden omdat de extractie niet snel genoeg uitgevoerd kan worden,

Het stimuleren van de ademhaling door prikkeling met een strootje vooraan in de neus.

Wat te doen?

- Indien het kalf ter wereld gekomen is en maar weinig tekenen van leven vertoont (niet spontaan ademt), zijn er een aantal handelingen die men onmiddellijk kan uitvoeren:
- **Het gieten van enkele liters koud water over het voorstel van het kalf.** Door de optredende schrikreflex gaan veel kalveren spontaan ademen.
- **Het kalf aan beide achterpoten omhoog tillen, en indien mogelijk lichtjes heen en weer wiegen.** Bij gebruik van de katrol kan deze tevens dienen als takel om het kalf ± 60 seconden ondersteboven te hangen. Indien er in de directe nabijheid een muurtje staat, kan men het kalf ook ondersteboven aan de achterpoten met de touwtjes over het muurtje hangen.
- **Het snel vrijmaken van de luchtwegen is van groot belang.** Hierbij kan men trachten het slijm uit de neus te masseren door met beide handen de snuit te omvatten en al knijpende naar voren te gaan. Door dit herhaaldelijk te doen kan men overtollig slijm uit de neusholten verwijderen. Eventueel kan resterend slijm dat nog dieper in de neus achtergebleven is eruit gezogen worden met behulp van hiervoor bestemde zuigpomp.
- **Wanneer men het kalf vervolgens neerlegt, plaatst men het dier het best in een borst-buikligging**, met beide voorpoten geplooid naast het borstbeen. Hierbij mogen de voorpoten gerust wijd gespreid worden om de longen mechanisch te openen. Stimulatie van de ademhaling door stevig wrijven met wat stro over de rug, heeft vaak ook een positieve werking op de ademhalingsreflex.
- **Een bijkomende methode voor het stimuleren van de ademhaling van het kalf is het prikkelen met een strootje vooraan** (niet te diep!) **in de neus.**
  Indien het kalf nog steeds niet ademt, kan men alsnog overgaan tot mond-op-neusbeademing. Wanneer men nu het kalf op zijn zij legt kan men tevens hartmassage toepassen of de beademing van de longen stimuleren door de ribboog van het kalf omhoog en omlaag te bewegen als een accordeon. Daarnaast kan door het maken van fietsbewegingen met de voorpoot getracht worden de ademhaling van het kalf te stimuleren. Dit fungeert als een soort hartmassage voor het kalf.
- **Naast al deze hulpmiddelen bestaan er slechts enkele medicamenteuze middelen** om de ademhaling van het kalf te stimuleren en het zuurstofgebrek te corrigeren. Deze kunnen enkel effect hebben wanneer ze gelijktijdig met de mechanische prikkels toegepast worden. Voor het gebruik van deze producten raadpleegt u het best uw dierenarts. Het effect van deze middelen valt meestal tegen. ←

voldoende mankracht werkt in deze situatie sneller en veiliger.

Vaak zien we ademnood vlak na de geboorte ook bij verlossingen waarbij er een draaiing van de baarmoeder was. Deze dieren zijn gewoonlijk langer aan het kalven dan men vermoedt zodat de partus te lang aansleept. Het vorderen van de verlossing na het terugdraaien van de baarmoeder verloopt altijd trager. Ook oudere koeien die verschijnselen van kalfziekte vertonen, kalven dikwijls niet vlot af. Vanzelfsprekend lopen de kalveren van dergelijke koeien meer risico op zuurstofgebrek dan de kalveren die geboren worden na een ongecompliceerde kalving.

De trucjes uit de oude doos blijken nog altijd de meest efficiënte te zijn.

Extra aandacht bij deze situaties is dus noodzakelijk.

Van groot belang voor elke kalving blijft uiteraard de voorbereiding. Men moet steeds voorbereid zijn op complicaties die zich kunnen voordoen zowel voor, tijdens als na de geboorte. In eerste instantie is een schone, droge, voldoende ingestrooide afkalfbox een noodzaak. Hierin moet er voldoende licht en ruimte aanwezig zijn om gepast te kunnen ingrijpen indien nodig. Lauw water, een goed glijmiddel (geen zeep!), schone touwtjes met stokjes moeten steeds voorhanden zijn, een veeverlostoestel of systeem voor het bevestigen van een katrol moet steeds in de buurt zijn. Al deze factoren dragen er toe bij dat men niet voor verrassingen komt te staan zodat ook een moeilijke verlossing niet onnodig vertraging oploopt. Hoe meer vertraging, des te meer risico voor het kalf en des te slechter de prognose. Zorg zeker ook voor een schoon hok waarin het pasgeboren kalf geplaatst kan worden. Een infraroodlamp kan hierbij helpen om onnodige warmteverliezen te voorkomen. Tocht en koude dienen zeker in deze eerste dagen vermeden te worden.

Conclusie

Het gebruik van hulpmiddelen om een kalf in ademnood ten gevolge van zuurstofgebrek na een gecompliceerde verlossing te helpen, heeft niet altijd resultaat. Dit is sterk afhankelijk van geval tot geval. Een goede voorbereiding van de kalving, een snelle en correcte verlossing en een juiste inschatting van de conditie van het kalf direct na de geboorte, kunnen levensreddend zijn voor een kalf met zuurstofnood. ←